

הלכות שבת סימן שמג

ביאורים ומוספים

סימן שמג

דיני קטן בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

וְכַדְלָעֵיל בְּסִימָן שֶׁלֹּד סְעִיף כּוּה, עֵינַן שֶׁם בְּמִשְׁנֵה בְּרִנְהָה⁽¹⁾.

ס"ק ה) שמצות חינוך לא שייכת אלא באב ולא באחר.
4) וכן לענין יום כיפור, הביא לקמן (שם ובשעה"צ שם ס"ק ז-ח) מחלוקת הפוסקים, האם יש עליה חיוב חינוך.

ומי"מ אף לדעות שהאם אינה חייבת בחינוך, כתבו המשנ"ב לקמן (סי' תרט"ו ס"ק ה) והמטה אפרים (סי' תרט"ו אלף למטה ס"ק ה), שכשמחנכת את בניה, מקיימת בזה מצוה.

וכן קטן שאין לו אב, כתב לקמן (סי' תרמ"ט ס"ק ה) שיש אמורים שאמו והבית דין חייבים לחנכו.

והינוק הקטנים למידות ויראת שמים, הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פצ"ה סוף ס"ק א) שאף לדעות שהאם אינה חייבת במצות חינוך, אבל לחנכם ליראת שמים דאי שמוטל גם על האם, וזהו שנאמר בפסוק 'אל תטוש תורת אמך', ואדרבא חיוב זה מוטל יותר על אלו המתעסקים עם הקטן.

[משנ"ב ס"ק ג]

חֵיב לְהַפְרִישׁ⁽⁶⁾ וכו', שְׁאִין צָרִיף לְהַפְרִישׁ⁽⁶⁾ וכו', דְּהֵינּוּ בְּשַׁצְרִיף לְקָרְף⁽⁷⁾, וְגִנּוּן רְחִיצָה וְסִיכָה בְּיוֹם הַכְּפֹרִים⁽⁸⁾ וכו', בְּחֻזְקַת הַתְּרִיף⁽⁹⁾.

5) וקטן האוכל חצי שיעור ממאכלות אסורות, כתב בשו"ת יד אליהו (לרי"א רוג'ור, כללים אות ק) שצריך להפרישו. והגרי"ש אלישיב (קונטרס 5) חינוך הבנים שעל ידי כולל אברכים רחובות ט"ו) הוסיף, שהוא הדין שיש להפרישו מספק איסור דאורייתא, ובמשנ"ב להלן (ס"ק ד) הבאנו מחלוקת הפוסקים האם מותר להאכילו בידים חצי שיעור של איסור, ולדעות שמותר להאכילו, דאי שאין צריך להפרישו מחצי שיעור.

6) ולגבי אוזיים ותרנגולים שיצאו מהבית וחושש שיגנבו אותם, כתב לעיל (סי' שט"ו ס"ק נז) שאם תינוקות קטנים צדים אותם, אין מוחין בידם, וכן כתב שם (ס"ק ט) לגבי אוזיים ותרנגולים שעדיין לא הורגלו בבית, והקטנים רופים אחריהם להכניסם לבית גדול שגם בו אין יכול לתופסם בשחיה אחת, שאין מוחין בידם.

7) וכמו שכתב בביה"ל (ד"ה מדברי) כדעת הרשב"א והר"ן, שאם התינוק צריך לכך מותר לתת לו בידים איסור דרבנן, והוסיף שיעת המחבר בשו"ע לאסור אף בצריך לכך. וראה מה שכתבנו בביה"ל שם.

ולענין לתת לקטן לאכול בשבת קודם הקידוש, כתב לעיל (סי' רט"ט ס"ק א) שמוותר, כיון לצורכו הוא ואסור לענותו. וכן לתת לקטן לאכול קודם פתילת שחרית, כתב לעיל (סי' קו ס"ק ה) שמוותר ואסור לענותו. והוסיף הגרי"ש אלישיב (שם סכ"ה) שמוותר לתת לו דוקא אוכל שמשיעו אבל לא דברי מתיקה. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ז סי' בביאורים) כתב שאף ממתיקים מותר לתת לו, שיש לומר שלא גזרו כלל איסור אכילה קודם קידוש לקטן, כיון שהוא צריך לאכול, אמנם הוסיף, שקטן הקרוב לגיל י"ג שנה יש להרגילו להימנע מהאכילה קודם קידוש.

ולתת שופר בראש השנה לקטן כדי לחנכו לתקוע בשופר, כתב בשו"ע לקמן (סי' תקצ"ו סי"א) ובמשנ"ב (שם ס"ק ה) שמוותר, ואף שלתקוע בשופר בראש השנה שלא לצורך אסור מדרבנן, מ"מ לצורך חינוך מותר. ותינוק שמחזיק בידו אבן שהיא מוקצה ואיסורו רק מדרבנן, ואם ישמט אביו את האבן מידו התינוק יצעק ויבכה, כתב לעיל (סי' שט"ט ס"ק ב) שאין צריך אביו להשליכה מידו, ואף אם נפלה האבן מיד התינוק, אין צריך למנועו מלחזור ולטילה.

8) אמנם לקמן (סי' תרי"א ס"ק ג) הביא מחלוקת ראשונים, האם סיכה ורחיצה איסורים ביום כיפור מהתורה או רק מדרבנן.

ובזמנינו שאין נהגים לרחוץ ולטות את הקטנים כל יום, כתב לקמן (סי' תרט"ו ס"ק ג) שאין לרחצו ולטונו ביום כיפור ואפילו על ידי נכרי.

9) והוסיף בספרו חפץ חיים (הל' לשון הרע כלל ט ס"ה בהגה"ה) שאם היה מרגיל אותם מנערותם שלא לדבר לשון הרע וכן שלא לקלל ולשקר

המשך במילואים עמוד 70

1) וְכַדְלָעֵיל בְּסִימָן שֶׁלֹּד סְעִיף כּוּה, עֵינַן שֶׁם בְּמִשְׁנֵה בְּרִנְהָה⁽¹⁾.

2) ולחנך בנו שהוא שוטה או חרש, כתב הכף החיים (ס"ק ח) שאינו מחוייב כיון שלא יבואו לכלל פקחות, לא שייך בהם דין חינוך [וראה מה שכתב בביה"ל לעיל (סי' רט"ו ס"ה ד"ה יתננו) ומה שכתבנו שם].

אבל להאכילו איסור בידים, כתב הפמ"ג (פתחה כוללת ח"ב אות א וסי' רט"ו משב"ז ס"ק ד) שאסור, וכמו שאסור להאכילו קטן.

3) וקטן שאינו גדל אצל אביו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' קכ"ט) שאין על האב חיוב מצות חינוך, והביא ראיה לזה מדברי רש"י שהובא בשו"ע לעיל (סי' ע"ב) שקטן אף שהגיע לגיל חינוך פטור מקריאת שמע, כיון שאין אביו מצוי אצלו בזמן קריאת שמע, וכאן שאין הבן ברשותו לכל הדעות אין עליו מצות חינוך.

וזמנו שהקטן נמצא בתלמוד תורה, דעת הגרי"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פצ"ה ס"ק ז) שמשטבר שכוין ששכר מלמד לבנו, צריך המלמד מדין שכירות לחנכו וגם להפרישו מאיסורים באותם שעות, וכח"כ האב.

ולענין חינוך הקטן לתענית שעות ביום כיפור, כתב לקמן (סי' תרט"ו

1) וְכַדְלָעֵיל בְּסִימָן שֶׁלֹּד סְעִיף כּוּה, עֵינַן שֶׁם בְּמִשְׁנֵה בְּרִנְהָה⁽¹⁾.

2) ולחנך בנו שהוא שוטה או חרש, כתב הכף החיים (ס"ק ח) שאינו מחוייב כיון שלא יבואו לכלל פקחות, לא שייך בהם דין חינוך [וראה מה שכתב בביה"ל לעיל (סי' רט"ו ס"ה ד"ה יתננו) ומה שכתבנו שם].

אבל להאכילו איסור בידים, כתב הפמ"ג (פתחה כוללת ח"ב אות א וסי' רט"ו משב"ז ס"ק ד) שאסור, וכמו שאסור להאכילו קטן.

3) וקטן שאינו גדל אצל אביו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' קכ"ט) שאין על האב חיוב מצות חינוך, והביא ראיה לזה מדברי רש"י שהובא בשו"ע לעיל (סי' ע"ב) שקטן אף שהגיע לגיל חינוך פטור מקריאת שמע, כיון שאין אביו מצוי אצלו בזמן קריאת שמע, וכאן שאין הבן ברשותו לכל הדעות אין עליו מצות חינוך.

וזמנו שהקטן נמצא בתלמוד תורה, דעת הגרי"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פצ"ה ס"ק ז) שמשטבר שכוין ששכר מלמד לבנו, צריך המלמד מדין שכירות לחנכו וגם להפרישו מאיסורים באותם שעות, וכח"כ האב.

ולענין חינוך הקטן לתענית שעות ביום כיפור, כתב לקמן (סי' תרט"ו

הלכות שבת סימן שמוג

שמוג דיני קטן בשבת, ובו סעיף אחרד:

קצוד באר הגולה

א טור וסי"ג ובעל
התורה
דאקטרי
וכי' יבמות ק"ג
וקיד, ועין בבית
השם שפרשו ג"ס לדרב ר"מ בפרק כד על דרך זה ב מסיגא דיקמות, והאר"ק בפתיחותיו ג' ד' וז"ל בסי' סוף הלכות מאכלות אסורות

א א קטן אוכל (א) גבלות (ב) אין בית-דין מצווין להפרישו, (ב) אכל (ג) אביו מצנה לגער בו ולהפרישו (ג) אסור (א) דאורייתא. (ד) להלכה אביו (ד) אסור (ה) אפלו דברים שאסורים (ה) ויפה שפרשו ג"ס לדרב ר"מ בפרק כד על דרך זה ב מסיגא דיקמות, והאר"ק בפתיחותיו ג' ד' וז"ל בסי' סוף הלכות מאכלות אסורות

שערי תשובה

(א) אין. ומלתא דנפיק מנה תרבה בגון תקיעת שופר שהקול נשמע לרבים ויבואו לתקע בשבת, כ"ד מצוין להפרישו, ר"ן פ' ד' דר"ה. וכתב

הב"ח דגבי טמאה מצוין להפרישו אפלו לא הגיע לחנוף, אבל דעת רמ"א ביר"ד סימן שעג דאין מצוין להפרישו וכ"ד רב הפוסקים ופשטא דגמרא, מ"א וט"ו, ע"ש: (ג) אביו. אבל אמו אינה מצנה להפרישו, וכ"ה בגי' דף כט, ומשמע שם דאין מחיב לתקן בתו, ע"ש, ובתוספות שם הקשו מ"ש דביוה"כ מחיב לתקן בתו, ע"ש, ואפשר דכל המצות דמי ליוה"כ וצריך לתכנס, וכ"ה בילקוט אמר דף קעה, מ"א: (א) דאורייתא. ובאמת אפלו באסורא דרבנן חיב האב לתקנו כדאימת כסימן קו ס"א ובכמה דוכתי, אלא שאם לא הפרישה אין כ"ד מוחין בידו, אבל באסור דאורייתא כ"ד מוחין ביד האב להפרישו, כ"ד. ע"ש. ועין ט"ו. וכתב באר"ה דזנקה בתינוק דבר-הבנה, אבל לאו בר-הבנה לית לן בה, דהא יונק אפלו מבהמה טמאה, עכ"ל, ועי' ביר"ד סימן פא סס"ז דמ"מ מדיק לתנוק. וכתב הש"ך ביר"ד סימן שעב בשם הרמב"ם דאשת פהן מעברת מתרת לנכנס באהל המת, דס"ס הוא שקא הוא נקבה או שמא הוא נפל, ע"ש; וצ"ע דבלא"ה מטר דטהרה בלויצה אינה מטמאה, וצ"ע, מ"א, ע"ש: (ד) בדידים. ואימא ספ"ט דשבת דאסור לתן לתנוק חב חי טמא לשחק בו שקא ימות ויאכלנו, ואפלו דבר שאין בו אסור אלא משום כל תשקצו אסור לתן לידו וכ"ש דבר טמא דחזין לאכלו בעינה, וכ"ש בהג"א שם ומשעם דהני כמאן דמאכילו בדידים. אבל מטר לתן עוף טמא לשחק, דאע"ג דנמות לא חזין לאכילה פה כדאימא בבב"ב דף כ. כ קטן שלא הגיע לחנוף ושפתו המים הזק לו ואין שם יין וזנבל, מטר לגדול לתן לו סתם-יגם, ובתנאי שימוג בששה תלקים מים וישים המים תחלה ואחר"כ הנין, ראנ"ח ח"א ק"ב; ונ"ל דאם הנין אינו תוק ששפסיד ע"י פה יצוהו לאינו-יהודי לתן לו, מ"א. כתב רי"ז נ"א ח"א דאין למחות באינסי-יהודים המאכילין אותם אסור, אבל אסור לומר לאינו-יהודי להאכיל אותם אסור, עכ"ל. ואם התינוק צריך לקח בגון שהוא קצת חולה, מטר לומר לאינו-יהודי להאכיל אותם, וכן נהגים בפסח שמצוים לאינו-יהודי לשא התנוק לבייתו ולהשקותו חמין, ואם התינוק חולה וא"א לשאת אותו חזין לביית בקש מאינו-יהודי שיטן להתינוק חמין ותאנו-יהודי מביא חמין ומעמידו בבית והו"ל חמין של אי, ואו אפלו חולף האינו-יהודי לפעמים יכול לצוות לקטן לתן לו

משנה ברוחה

א א גבלות. והוא הדין (ב) כל שאר אסורים וכן לחול שבת אם עושה לדעת עצמו, אבל אם עושה בשביל גדול צריך למחות בידו, ויבדלעיל בסימן שלו סעיף כה, עין שם במשנה ברוחה: (ב) אכל אביו וכו'. דאפלו (ג) לתקן בניו ובנותיו במצות הטל עליו, כדכתיב "הנף לגער על-פי רכבו", וכל-שכן להפרישם מאסור דמשל על ההב. (ג) יגש מאתרונים ששוכרין דמצות חנוף משל גם על האדם: (א) מאסור דאורייתא. באמת (ד) אפלו מאסורא דרבנן חיב להפרישו, כמו דצריך לתקנו במצות דרבנן, ויבדלעיל בסימן קו סעיף א, אלא נפקא-מנה, דבאמת דרבנן אם לא הפרישו האב אין בית-דין מוחין בידו, אבל באסור דאורייתא בית-דין מוחין ביד האב להפרישו. והג"א פ"ש דלהכי נקט מאסור דאורייתא, דמאסור דרבנן פעמים שאין צריך להפרישו, ואף לתן לו לבתחלה מטר, דהנין בשצריך לקח, וכגון רחיצה וסיכה ביום-ההפסודים. ופשט דאם שמע לבנו ובתו הקטנים שהם מדברים לשון הרע, מצוה לגער בהם ולהפרישם מזה, וכן ממחלקת ושקר וקללות, ויבזונו חניני הרבים פה נכשלין בזה, שהם מניחין לבניהם לדבר לשון הרע ורכילות וילקלל, ונעשה מרגל בזה כל-פך עד שאפלו כשנתגדל ושומע שיש בזה אסור גדול קשה לו לפרש מהרגלו, שהרגל בזה שנים רבות ונהיה הדבר אצלו ברוחה התורה. (ה) ודע, דשעור החנוף במצות עשה הוא בכל תינוק לפי תרופתו וידיעותו, בכל דבר לפי ענינו, בגון היודע מענין שבת, חיב להתגילו לשמע קדוש והתבדלה, היודע להתעטף בהלכה (א) חיב בציצית, ובג"ל בסימן י"ג, וכן כל ביצא ברוחה, בין במצות עשה של תורה בין בשל דברי סופרים; אבל החנוף בלא-תעשה, בין של תורה בין של

שער חציון

(א) הנינו אפלו טמאת פתנים, כן הוא מסקנת האחרונים, ודלא כפ"ח: (ב) מסקנת האחרונים: (ג) עין במסעית-השקל: (ד) ט"ז ומגן-אברהם ושי"א: (ה) כל הפוסקים: (ו) אחרונים. ומאסור וקטר לכאורה משמע דאם אינו ברהבנה אפלו ליספי לה ליפא אפיקא, ותמיה מאד, דמחב ברהבנה בגמרא להפיק, ויבר הקשה עלי בטרפ חיי-אדם, וכן הפגן-אברהם לא העתיקו אלא להשמינו דבכינו ברהבנה אין צריך אביו להפרישו, אבל למיסיפי לה סיס אחר-פך בהדיא דאפלו אינו ברהבנה אסור, וכן פתב הג"ז: (ז) מגן-אברהם: (ח) נתיב-חיים ביושוב דברי הרמב"ם ממה שהשיג עליו הפגן-אברהם, וכן פתב שי"א בשם רב"ז בהשבוותאי: (ט) אחרונים: (י) מגן-אברהם: (יא) יבמות ק"ד: (יב) פן פסקו פה גדולי ראשונים

הלכות שַׁבַּת סִימָן שְׁמָא שִׁמְב

המשך מעמוד קודם

דליקות באותו זמן, לא נחשבת הדלקתן כקבלת יום טוב של ציבור, וסיים, שלכתחילה דראי שיש להיזהר לעשות עירוב קודם הדלקת הערות.

ועשיית מלאכה בעוד היום גדול על ידי נכרי, כתב לעיל (סי' רסא ס"ק יח) שמוותרת גם שלא לצורך מצוה, ואף אם הציבור בעירו כבר קיבלו את השבת. והוסיף שם (ס"ק יז), שבחצי השעה שסמוך לחשיכה שיתכן שבכל המקומות כבר קיבלו על עצמם את השבת, אין לומר לנכרי לעשות אלא לצורך מצוה.

ויחיד שקיבל עליו את השבת קודם בין השמשות, ורוצה שחבירו שטרם קיבל שבת יעשה עבורו איזה מלאכה, כתב השו"ע לעיל (סי' רסג ס"ז) ובמשנ"ב שם (ס"ק סד ובסי' רסא ס"ק יח) שאם יש זמן רב עד בין השמשות מותר לומר כן לחבירו, אבל אם הוא סמוך לבין השמשות שבדאי רוב אנשי העיר כבר קיבלו עליהם את השבת, אסור לומר לו כן, כיון שאז המיעוט שלא קיבלו עליהם שבת נגררים אחרי הרוב.

[משנ"ב ס"ק ב]

בין השמשות⁶.

6) ובטעם הדבר שלא גזרו בבין השמשות, כתב רש"י (עירובין לב, ב ד"ה בין השמשות) שבין השמשות זמן ספק הוא, ושבות שהוא מדרבנן לא גזרו מספק, והפמ"ג (ראש יוסף שבת לד, א ד"ה לא ד"ה ואמר) כתב, שהוא משום שספק דרבנן לקולא, ומי"מ לכתחילה לא התירו מטעם זה לעשות בבין השמשות דברים האסורים מדרבנן, משום שלכתחילה אין עוברים על ספק דרבנן, אלא שהוסיף שלא כל ספק דרבנן שווה בו, ויש דברים שעושים בו לכתחילה ספק דרבנן לקולא.

לפי בית הכנסת שבו הוא רגיל להתפלל. אבל אם המניין הוא בביתו [ואפילו בקביעות], נגרר היחיד אחרי רוב הציבור.

ובזמנינו, הורה הגרי"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ג סט"ו) שדין זה שיחיד נגרר אחר בית הכנסת שבו הוא רגיל להתפלל, אמור דוקא במקומות שאין אלא מניין אחד קבוע לנוסח שבו נהגו להתפלל, אבל במקומותינו שיש מנינים לרוב לכל נוסח, אין היחיד נגרר אלא בקבלת השבת האחרונה שבעיר, כיון שברצונו יכול להתפלל גם בבית כנסת אחר. וראה מה שכתבנו לעיל שם.

6) אמנם לצורך מצוה, כתב לעיל (סי' רסא ס"ק כח) ובביה"ל (שם ס"ד ד"ה אין מערבין, בביאורו הראשון) שיחיד שקיבל עליו את השבת הציבור עדיין לא קיבלו, מותר לו לעשות 'שבות' גם בעצמו בבין השמשות. וכן לענין עירובי תבשילין בערב יום טוב בין השמשות, כתב לקמן (סי' תקכו ס"ק ד) שאף היחיד שקיבל על עצמו יום טוב, יתכן שמוותר לו לערב עירובי תבשילין עד החשכה. ובשעה"צ שם (ס"ק ט) כתב, שיש לומר שדוקא יחיד שקיבל יום טוב מבעוד יום יכול לערב לאחר מכן, אבל אם קיבל יום טוב בבין השמשות או התפלל אז ערבית, נחשב עבורו כודאי יום טוב, ושוב לא יכול לערב.

הדלקת נרות שבת של אשה, כתב בביה"ל לקמן (שם ס"א ד"ה ספק) שיש לה דין קבלת שבת של הציבור, אלא שהוסיף שיתכן שדין זה הוא דוקא בשבת, משום שכולן מדליקות נרות באותו זמן, ונהגו לקבל בכך את השבת אלא אם כן התנתה שאינה מקבלת בזה את השבת [וכמו שכתב הרמ"א לעיל (סי' רסג ס"ה)]. אבל ביום טוב שאין כולן

הלכות שַׁבַּת סִימָן שְׁמָא

המשך מעמוד 386

[ביה"ל ד"ה מותר בין השמשות]

דלקמן סימן תטו סעי' א פה"ג מוכח וכו', שיתוסף לו ענג, חשיב צורך מצוה¹⁷. 17) שכתב שם, שאם רוצה לטילל בשבת בפרדסים, נחשב הדבר כדבר מצוה, ומותר לערב עירובי תחומין לשם כך. אמנם במשנ"ב לעיל (סי' רסא ס"ק ד) כתב, שאם אין לו מה לאכול, נחשב הדבר כדבר מצוה ומותר לעשר בבין השמשות, ומשמע שאם יש לו דבר אחר לאכול, לא התירו לעשר בשביל אכילת תענוג, וראה מה שכתבנו שם.

וכן כשיש לו לחם פרוס אך אין לו לחם שלם ללחם משנה, כתב הקצות השלחן (סי' עה בדה"ש ס"ק ה) שמוותר לצורך כך לעשר בבין השמשות. והוסיף, שהוא הדין כשאין לו יין מעושר לקידוש, מותר לעשרו בבין השמשות, אף על פי שאפשר לקדש על הפת.

ואם צריך כלי סעודה לשבת והם אינם טובלים, ואין לו כלים אחרים, כתב המשנ"ב לעיל (שם ס"ק ה) שנחשב הדבר כצורך מצוה ומותר לו להטבילם בבין השמשות, ואף שבשבת אסור להטבילם שנראה כמתקן.

לו להדליק גם יותר מנר אחד. וכן מבואר בהגהות רע"א (סי' רסא שם) ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סי' ה) שמוותר, ובפרט כשאין דולקים שני נרות, שהרי נוהרים העולם שלא לפחות משני נרות, שהם כנגד ז'כור' ושמור'.

אמנם לענין בניית סוכה בבין השמשות של יום השביעי של החג לצורך ישיבה בה בחוץ לארץ ביום השמיני, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תרלז ס"ק ו) שמוותר לומר לנכרי בבין השמשות לבנותה, כיון שהיא שבות דשבות לצורך מצוה.

[ביה"ל ד"ה מותר לו בין השמשות]

ענין בפרי"מגדים שנתקשה וכו', קעט הסמך ללילה אסור משום תוספת¹⁶. 16) אבל שלא במקום מצוה או דוחק, שאסור לעשות שום איסור בבין השמשות, כתב במשנ"ב לעיל (סי' רסא ס"ק יט) שתוספת שבת צריכה להיות עוד קודם בין השמשות, כיון שלאחר מכן הוא ספק יום ספק לילה.

הלכות שַׁבַּת סִימָן שְׁמָא

המשך מעמוד קודם

לתלמידים שיקלו באיסור לשון הרע ויש חולקים, וראה מה שכתבנו עוד בזה בחפץ חיים מהדורת 'דרשו' (כלל י' הע' 72).

[משנ"ב שם]

לפי תריפותו וידיעתו¹⁰ וכו', היודע להתעטף פה"קה¹⁴ וכו', וכנ"ל פס"מין¹², פ"יצא פנה¹³ וכו', או לאכל¹⁴ וכו', שצינו פ"ה"קהנה פל"ל¹⁵ וכו' מלאכל מאכלות אסורות¹⁶ וכו', ולהקניסו בבית

על שום בן ישראל, ממילא היה נטוע בנפשם מצד ההרגל, והיה קל להם אחר כך לגדור עצמם במידיה הקדושה הדיא, והיו זוכין עבור זה לחיי העולם הבא ולכל טוב בעולם הזה וכמו שנאמר 'מי האיש וגו'.

ולכן מלמד שאחד מתלמידיו עשה מעשה רע, ואומר לתלמידיו שאם יודעים מי עשה זאת שיאמרו לו, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קג) שהוא דבר מוכרע לעשות כן, שזה גורם

הלכות שבת סימן שמג

המשך מעמוד קודם

לקרוביו, ואם כן נחשבים קרוביו כרחוקים לו. ובשו"ת אחיעזר (שם) כתב שמותר לו, כיון שבגדלותו יהיה מצוה לעשות לו.

18) ובזמנינו שאפשר לברר על ידי בדיקת [אלטרא סאונד] אם הולד זכר או נקבה, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א ענינים שונים שבסוף הספר אות ד) שאפילו הכי אין מחויבים לברר, ומותרת להיכנס לבית חולים כדי ללדת או לכל מקום שיש שם מת. וביאר את דבריו על פי מה שכתב הפתחי תשובה (יו"ד סי' קי ס"ק לה) בשם שו"ת נדע ביהודה (מהדו"ק יו"ד סי' מג ד"ה ואומר אני וסי' נו) ושו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' עז), שאם אחרי הבידור לא יתברר אלא רק ספק אחד, ואת הספק השני האם הוא נפל אי אפשר לברר, אין צריך לברר גם את הספק הראשון. אבל אם כבר יודעת על ידי הבדיקה שהעובר זכר, אסור להיכנס לבית החולים ללדת שם. אלא שהוסף (שם ח"ד פצ"ה ס"ק ג עמ' רצא) שמ"מ זהו דוקא באופן שוראי תלד שם, וגם כשיודע בודאי שיש בבית חולים טומאה, שאם לא כן עדיין יש ספק ספיקא שמא אין מת בבית חולים ואם יש שמא העובר שלה נפל. ואם יש חשש של פיקוח נפש ודאי שמותר לה להיכנס.

ומאידך, בשו"ת שבת הלוי (ח"ו סי' קעה) כתב, שאף כשיודעת שהעובר זכר מותר לה להיכנס, על פי מה שכתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' שנד) שעד שיצא הולד או שיתעורר לצאת לא צריך להגיע להיתר של ספק ספיקא, כיון שאין טהרה בלועה נטמאת, ורוב הנשים הולכות לבית חולים עוד לפני שמתעורר הולד לצאת, שעדיין היא טהרה בלועה. והוסיף בשו"ת שבת הלוי (ח"ב סי' רה), שכיון שנכנסת לבית חולים בדיהר, אין איסור לעשות פעולות להולדת העובר אשר יביאו בסופן להחית דין תורה מכה פיקוח נפש, כיון שהיובת להיות בבית חולים שבו מצויים רופאים ותרופות הנצרכים לעת כזו.

ולהוציא את התינוק מבית החולים לאחר הלידה משום טומאה הנמצאת שם, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ו שם), שכיון שאמו צריכה להשאיר בבית חולים, מותר גם לתינוק להשאיר שם, כיון שלאפרד את התינוק מאמו זהו בגדר סכנה. והגר"ש אויערבך (שולחן שלמה ס"ק א) כתב, שאם הדבר אפשרי ואין כל התנגדות מצד הרופאים, יש לקחת את התינוק לביתו כעבור עשרים וארבע שעות.

[משניב ס"ק ז]

לקטנים (19) וכו', אסור להאכילם (20) וכו', דהוי כמאכילו בידים (21).

19) ומטעם זה, כתב לקמן (סי' תרטו ס"ק ה) בשם המג"א שאסור ביום כיפור להאכיל בידים קטן שהגיע לגיל שיש לחנכו להתענות לשעות, אפילו לאדם אחר שאינו אביו, ובשעה"צ שם (ס"ק ט) רצה לדחות שלא שייך דין זה לאסור אפילו על אדם אחר להאכילו אלא באיסור גמור, כגון בבן י"א וי"ב שנים שמדרבנן צריך להתענות ביום כיפור ולהשלים, אבל בחינתו של קטן להתענות לשעות שבהגיע הזמן צריך להאכילו, ומוכח שאין על אכילה זו שם של איסור, רק שאביו מצוה לחנכו לשעות, אם כן אחרים שאין עליהם מצות חינוך, אפשר שמותר להם לתת לקטן לאכול אפילו בידים גם בשעות שאינו אוכל מצד דין חינוך. והטעם שמותר להניק תינוק בשבת גם בגיל שאין חשש סכנה אם לא ינק, אף שלפי רוב הפוסקים חולב יש בו איסור דאורייתא על דישא בשבת, ביאר בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' רא אות ב) כיון שחייבים על דש דוקא בשיעור כגורגרת, ואין דרכם של תינוקות למצוץ כשיעור גורגרת בבת אחת. והוסיף, שמטעם חצי שיעור שאסור מהתורה אין לאסור, כיון שביניקת תינוק אף פעם לא יצטרף לשיעור כגורגרת בבת אחת, כיון שכל טיפה וטיפה התינוק כבר בולע ובטל מהעולם, ולכן האיסור הוא רק מדרבנן ומשום צער התינוק מותר להניקו.

שְׁטַמְאָה בְּתוֹכוֹ (וכו', יְהִי נֶקְבָה וְשָׁמָּה יְהִי נֶפֶל) (18).

10) וגיל זה, כתב לעיל (סי' רטו ס"ק א) לענין שתית יין של קידוש בבית הכנסת, שהוא כבן שש או שבע, כל אחד לפי חריפותו. ולענין החיוב לחנך את הקטן בטובה כתב השו"ע לקמן (סי' תרמ ס"ב) ובמשניב שם (ס"ק ב) ובשעה"צ שם (ס"ק ג), שגיל חינוך הוא מגיל חמש או שש כל אחד לפי חריפותו. וראה מה שכתבנו בזה לעיל סי' רטו שם.

וגרר גיל חינוך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פצ"ה ס"ק ב) שהוא כשהקטן יודע לעשות את מעשה המצוה, אף שאינו מבין את מהותה וענינה, כגון שיודע לנענע לולב ואינו מבין את פשר מעשהו.

11) והמנהג בזה, כתב השערי תשובה (סי' יז ס"ק ד) בשם הא"ר (שם ס"ק ב) להלבישו טלית קטן כשיודע לדבר ולפחות שהגיע לגיל שלוש, והוסיף הגר"ש אלישיב (קונטרס חינוך הבנים שעל ידי כולל אברכים רחובות ס"ב) שהמנהג מגיל שלוש, ואפילו אם מתלכלך כל היום מחול ובזך.

12) ושיעור טליתו של קטן, התבאר שם (ב"ס ט) שהוא כדי להתעטף בה ראשו ורובו שלו, וכשיש בה כשיעור זה צריך להטיל בה ציצית ולברך עמו, וראה עוד מה שכתבנו שם.

ואם עדיין לא הגיע לגיל חינוך של מצות ציצית אך הגיע לגיל חינוך של ברכות [שהוא פחות מגיל חינוך למצוות], כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ג סי' ו) שיש לברך אף בטלית שאין בה שיעור, כדי לחבב עליו את המצוות. והגר"ש אויערבך (שיח הלכה ח"א עמ' רכא) כתב שאף שאסור לחנך קטנים אפילו שלא הגיעו לגיל חינוך בדבר שפסול למצוותו, מכל מקום בציצית שהיא מצוה חשובה ומצוותה כל היום, אין לגעור במחנכים שמלמדים קטנים בני שלוש וארבע להלביש ולברך על ציצית שאין בה שיעור.

13) ולחנכו להידור מצוה, לקמן (סי' תרעו ס"ק ג) לענין חינוך הקטן להדליק נר חנוכה, הביא ב' דעות בזה ולא הכריע, ובביה"ל לקמן (סי' תרעה סי' ג ד"ה ולדין) כתב שטעם הסוברים שאין הקטן צריך להדליק, כיון שדין חינוך לא נאמר על דבר שצריך לעשות רק משום הידור מצוה. ומ"מ כתב במשניב שם (ס"ק יד), שגם לדעת הרמ"א (שם) שיש לחנכו להדליק ואף שהוא רק הידור מצוה, מ"מ לחנכו להדר ולהדליק כל יום נר נוסף אין צריך.

14) וגרר הבנה זו, ביאר בשו"ת חקרי לב (או"ח סי' ע ד"ה הנהגה ראיית) שלאחר שיעור בו אביו, ידע לפרוש מהאיסור גם אחר כך שלא בפני אביו. והגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פצ"ה ס"ק ב) ביאר, שצריך שיהיה שהסיבה שאסור לו לעשות זאת היא כיון שליהודי אסור לעשות מעשה כזה, ולא בגלל שמונעים ממנו לעשות זאת.

15) וגיל תינוק שאינו בר הבנה, משמע בתוס' (שבת קכא, א ד"ה שמע) שהוא עד גיל שנתיים שלש (הערת הגר"י נייברט קונטרס חינוך הבנים למצוות סלי"ח).

16) ואף שמן הדין אינו מחוייב להפרישו, כתב הרמ"א (יו"ד סי' פא סי' ז) שמכל מקום יש להפרישו, כיון שמוזק לו בכך, והוסיף הש"ך שם (ס"ק כו) שמוזק לו בוקנתו שמתמטם את ליבו וגורם לו טבע רע.

17) וכשרוצה כהן קטן להיטמא לקרוביו, הביא הפתחי תשובה (יו"ד סי' שעג ס"ק א) שבשו"ת ושב הכהן (סי' נו) הסתפק בזה, אבל המנחת חינוך (מצוה רטו ס"ק א אות כד) והשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' פא ס"ק ו) כתבו שמותר לו להיטמא.

וגדול שרוצה לטמא את הקטן על קרוביו, המנחת חינוך (שם) כתב שאסור לו, כיון שאין על הקטן מצות עשה מדבר תורה להיטמא